

MORGENBLADET

Da Hu og Obama ble likemenn

Forholdet mellom verdens to mektigste land er inne i en god fase.

Del denne artikkelen:

[Mer](#)

Av Stein Tønnesson, Stockholm



Vertskap og gjester: Presidentmøte i Det hvite hus, 19. januar. For Barack Obama (t.v) var det viktig å vise seg som en bedre vert enn Hu Jintao var da han selv besøkte Kina i november 2009. Foto: Jewel Samad/Scanpix

Ingen konkrete problemer ble løst. Likevel hadde presidentene Hu Jintao og Barack Obama grunn til å være fornøyd etter den kinesiske lederens statsbesøk i USA 18. til 21. januar. Kina og USA kommer trolig til å samarbeide ganske bra fremover, selv om de er dypt uenige om

mange spørsmål.

Det fremgikk av diskusjonene under Stockholm China Forum denne uken, der Sveriges utenriksminister Carl Bildt var vert, Kinas viseutenriksminister Fu Ying holdt foredrag, og Norges statssekretær Espen Barth Eide innledet til diskusjon om sikkerhetspolitikk. Det fremgikk også av Obamas tale om rikets tilstand.

For Hu var det viktig å bli mottatt med ærbødighet. De 21 kanonskuddene som ble avfyrt til ære for gjesten, var av stor rituell betydning. Kinesisk presse skrev om et historisk møte, i tradisjonen fra president Richard Nixons besøk hos Mao i 1972, Deng Xiaopings hos Jimmy Carter i 1979 og Jiang Zemins hos Bill Clinton i 1997. Hu Jintao går mot slutten av sin andre femårsperiode som Kinas leder, og hans etterfølger fra 2012, Xi Jinping, er for lengst utpekt. For Hus ettermæle som leder av verdens nest mektigste og voksende makt var det viktig at besøket i den mektigste og synkende makten gikk bra.

Amerikanerne vil bli kjent med Xi alt senere i år, da han kommer på besøk som visepresident.

Hu er den kjedeligste lederen det moderne Kina har hatt, en humørløs person som lærer sine taler utenat, avskyr enhver overraskelse og nesten alltid unngår pressekonferanser. Han gjorde en liten glipp da han prøvde å overlate til Obama å besvare et spørsmål om menneskerettigheter, men det ble fort glemt da Hu sa det han hadde forberedt seg på å si, nemlig at

menneskerettigheter er universelle og at Kina har mye igjen å gjøre for å styrke menneskerettighetene. Selv om Hu neppe hadde organisasjonsfrihet og ytringsfrihet i tankene, gikk uttalelsen hjem i amerikanske medier.

For Obama var det viktig å vise at han tar Kinas brudd på menneskerettighetene alvorlig. Han måtte rette opp inntrykket fra begynnelsen av sin presidentperiode, da utenriksminister Hillary Clinton nedtonte menneskerettighetene for ikke å fornærme Kina. Her kom nobelprisen Obama til hjelp. Fredsprisvinneren i 2009 kunne ikke unnlate å ta opp situasjonen til vinneren i 2010, den fengslede Liu Xiaobo. Det forsto også kineserne. Hu og Obama ble enige om å være uenige og om å fortsette menneskerettsdialogen seg imellom. Menneskerettighetenes plass på dette toppmøtet er et eksempel på hvordan Nobels fredspris kan innvirke på global stormaktspolitikk.

For Obama var det viktig å vise seg som en bedre vert enn Hu var da han selv besøkte Kina i november 2009. Selv om det neppe var noen avslappet tone mellom de to hardt arbeidende lederne, ser det ut til at Obama taklet balansegangen mellom å ta opp vanskelige saker og å behandle en gjest med respekt.

Det viktigste for Obama var arbeidsløsheten i USA. Opinionsundersøkelser legger mye av skylden for den på Kina. Det har Obama og finansminister Timothy Geithner aktivt bidratt til med sine gjentatte krav om en kraftig oppskrivning av Kinas valuta. Mekanismen er så enkel at alle kan forstå den: Når yuanen holdes på et lavt nivå i forhold til dollar, blir kinesiske produkter så billige at de utkonkurrerer amerikanske varer i USA, og kineserne kjøper færre amerikanske varer. Hvis kursen skrives opp, slik USA krever, vil Kina kjøpe mer fra USA og selge mindre. Ergo blir balansen gjenopprettet.

Så enkelt er det dessverre ikke i virkeligheten. En plutselig valutaoppskrivning kunne skade den kinesiske økonomien. Den er sterkt eksportavhengig, er innvevd i internasjonal arbeidsdeling, og de kinesiske lederne vet at de hvert år må skape 20 millioner nye jobber. En rask kinesisk revaluering ville dessuten kunne skade andre økonomier og valutaer, ikke minst euroen, som har problemer nok fra før.

Selv om Kina ikke kommer til å bøye seg for det amerikanske kravet, er det en god kampsak for Obama. For det første gir det uttelling i opinionen. For det andre kommer yuanen trolig uansett til å bli gradvis oppskrevet over tid, og da kan det fremstilles som små seirer for Obama. For det tredje gir kravet et økonomisk fokus i amerikansk-kinesisk diplomati. Økonomi er tross alt mindre konfliktskapende enn sikkerhetspolitikk, og Kina kjenner seg mer likeverdig med USA på det økonomiske området.

Under toppmøtet var det mye diskusjon om kinesiske investeringer i USA og om konkurransevilkårene for amerikanske selskaper i Kina. Patentrettigheter er et område der Kina blir nødt til å gjøre noe for å kunne utvikle en mer innovativ økonomi. Som det er i dag, bygger den kinesiske økonomiske veksten stort sett på importert teknologi. Alt dette er en type konfliktområder der det er mulig å finne løsninger som kommer både USA og Kina til gode.

Kinas fenomenale økonomiske vekst fortsatte i 2010 med 10,3 prosent økning i bruttonasjonalproduktet. Kontrasten mellom Kinas kapitaloppbygging og krisene i Europa og USA styrket kinesernes selvfølelse. Det bidro til overmot i utenrikspolitikken.

Jeg tror ikke det var snakk om noe koordinert eller planlagt forsøk på å vise muskler, men et antall ubetenksomme enkelthandlinger ga et kraftig utenrikspolitisk tilbakeslag for Kina i 2010. Det året greide Kina å forverre forholdet til nesten samtlige av sine naboland: Sør-Korea, Japan, Vietnam og de andre landene rundt Sør-Kinahavet. Hus besøk i India var heller ingen stor suksess. Andre land i Asia ga tydelig uttrykk for at de ønsket et styrket amerikansk nærvær.

Toppmøtet mellom Hu og Obama åpnet for forbedring i sikkerhetspolitikken. Kina oppga sitt forsøk på å få med USA på at hver part skal definere sine nasjonale særinteresser. I stedet ble det, slik USA har ønsket, lagt vekt på fellesinteresser og samarbeid.

Trolig kommer vi ikke til å høre mer om at Kina ser Sør-Kinahavet som en nasjonal kjerneinteresse. Kort etter toppmøtet inviterte Kina Asean-landene til et møte i Kunming med sikte på å dempe konfliktene i Sør-Kinahavet. I fellesuttalelsen under toppmøtet aksepterte Kina å nevne Nord-Koreas anriking av uran som et alvorlig problem. Dessuten gikk Kina med på å styrke kontakten mellom USAs og Kinas militære – i alle fall så lenge USA ikke selger nye våpen til Taiwan.

Alt dette tilsier at Kina og USA vil kunne samarbeide i tiden frem mot presidentvalget i USA i november 2012 og den kinesiske partikongressen samme høst, der Hu skal fratrukke og Xi Jinping ta over. For å bli gjenvalgt må Obama vise at han gjør alt for å skape flere jobber, og han må fremstå som tøff mot Kina. Noen lukrative kontrakter i Kina, en viss oppskrivning av den kinesiske valutaen – og frigivelse av Liu Xiaobo – ville gitt ham drahjelp.

Utsiftingen av det kinesiske lederskapet blir radikal. Trolig blir syv – kanskje åtte – av medlemmene i politbyråets stående utvalg byttet ut. I tiden etter Mao har kommunistpartiet gradvis utviklet en kultur der topplederen ikke tar politiske beslutninger på egen hånd. De tas kollektivt i det stående utvalg, ofte etter konsultasjon med tidligere ledere.

De som tar ledelsen neste år vil være folk med sterke ungdomserfaringer fra kulturrevolusjonen. Spørsmålet er om de kan holde sammen i en situasjon der de ikke bare må bli enige seg imellom, men også få velsignelse for sine beslutninger fra den avgåtte Hu Jintao og dessuten hans forgjenger Jiang Zemin, som ennå er i god vigør.

Min spådom er at Kina og USA vil samarbeide bra i år og neste år. Så kommer nye problemer.

Stein Tønnesson er forsker ved Institutt for fredsforskning (Prio) og ved United States Institute of Peace, Washington DC. stein@prio.no

Publisert 28. januar 2011